

УДК 796.03(477)
DOI <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2024-1-39>

СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ОДНОВІДОМЧИХ ЦЕНТРІВ ІЗ РОЗВИТКУ ОЛІМПІЙСЬКИХ ВИДІВ СПОРТУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ (РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОЇ РОЗВІДКИ)

Приходько В. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики спортивної підготовки
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
вул. Набережна Перемоги, 10, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0001-6980-1402
komandaodi@ukr.net*

Долбишева Н. Г.

*кандидат наук фізичного виховання і спорту, професор,
декан факультету фізичної культури і спорту,
професор кафедри теорії та методики спортивної підготовки
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
вул. Набережна Перемоги, 10, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0002-7306-9194
goodfinish@ukr.net*

Кощєєв О. С.

*кандидат наук фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри теорії та методики спортивної підготовки
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
вул. Набережна Перемоги, 10, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0002-5232-7983
alexolimptkd@gmail.com*

Бондаренко І. Г.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри олімпійського та професійного спорту
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
вул. 68 Десантників, 10, Миколаїв, Україна
orcid.org/0000-0002-6651-0682
bondarenko.oleg.13.68@gmail.com*

Чухловіна В. В.

*кандидат наук фізичного виховання і спорту,
старший викладач кафедри теорії та методики спортивної підготовки
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
вул. Набережна Перемоги, 10, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0003-0816-0036
valeriiaph.d.017ukr@gmail.com*

Міфтахутдінова Д. А.

*кандидат наук фізичного виховання і спорту,
старший викладач кафедри теорії та методики спортивної підготовки
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
вул. Набережна Перемоги, 10, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0002-9865-2300
mifta_d.a._@ukr.net*

Ключові слова: *одновідомчі центри з підготовки спортсменів в олімпійських видах спорту (ОВЦ), спортсмени, тренери, спортивні організації, обласний комітет з фізичної культури і спорту.*

У статті розглядається досвід роботи зі створення й ефективної діяльності відомчих центрів із розвитку олімпійських видів спорту в Одеській області, який є цінним для вдосконалення роботи окремих регіонів України. Мета дослідження – розкрити та проаналізувати досвід створення й результати діяльності одно відомчих центрів із розвитку олімпійських видів спорту в Одеській області в період 1969–1977 рр. Матеріал та методи дослідження. Дослідження організоване в Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту. Основна частина дослідження проведена у фондах Одеського обласного державного архіву й охоплювала вивчення службових документів організацій області з розвитку спорту. Результати. Під час дослідження було встановлено, що наприкінці 1960-х і в 1970-х роках в Одеській області були створені і протягом восьми років успішно діяли так звані одновідомчі центри з розвитку олімпійських видів спорту (ОВЦ). Ідея полягала в тому, що лише ті олімпійські види спорту, які мали гарну перспективу свого розвитку, були включені до складу ОВЦ. У такий спосіб спортсмени та їх тренери з усіх спортивних товариств мали перейти до однієї спортивної організації, де й утворювалася так звана піраміда цього виду спорту у формі не області, а ОВЦ. Отже, в Одеській області за радянських часів було фактично впроваджено той спосіб менеджменту, що присутній капіталізму. А саме – конкуренція серед тренерів, а не спортивних організацій. Це й була та інновація, яка забезпечила швидкий підйом спортивних результатів. Аналіз підсумків участі в олімпіадах за кількістю медалей свідчить, що в період існування ОВЦ було забезпечене стрімке зростання результатів кращих одеських спортсменів. Діяльність ОВЦ за підсумками року оцінювалася за такими показниками: кількість осіб, які займаються в ОВЦ; кількість осіб, які займаються в ОВЦ на один вид програми; кількість балів, набраних спортсменами ОВЦ у змаганнях керівних організацій; кількість балів, набраних спортсменами ОВЦ в першостях радянських часів; кількість балів, набраних спортсменами на змаганнях вищих організацій, поділених на кількість тренерів, котрі виставляли цих спортсменів; кількість балів, набраних спортсменами ОВЦ у змаганнях керівних організацій, поділених на число видів програми в цьому виді спорту; кількість учасників внутрішніх змагань, поділених на число тренерів ОВЦ, які працюють у цьому виді спорту. Зокрема, шість одеських спортсменів на іграх XX Олімпіади, які потрапили до складу збірної СРСР, завоювали 4 золоті і 1 бронзову нагороду, встановивши 2 світові й олімпійські рекорди. Умовно кажучи, ці шість одеських спортсменів виступили краще за збірні України зразка 2000 р. (у Сідней – 3 золоті медалі), 2016 р. (у Ріо-де-Жанейро – 2 золоті медалі) і 2021 р. (у Токіо – 1 золота нагорода) чисельністю відповідно 230, 206 і 158 атлетів. Висновки. Встановлено, що на сторінках наукових і періодичних видань і в архівних матеріалах не вдалося знайти опису логіки, якою керувалися ініціатори «Одеського експерименту», тож залишається поле для тлумачення витоків зазначеного у статті досвіду. Єдине, що можна впевнено стверджувати, це те, що проведений в Одесі в часи побудови в країні розвиненого соціалізму натурний організаційний експеримент щодо вдосконалення системи підготовки спортсменів за своєю ідеєю і якістю організаційної роботи значно, на десятиліття випереджав свій час. Так чи інакше, але за роки державної незалежності в Україні не відбулося жодної подібної за масштабами спроби, яка була б результатом ініціативи спортивного керівництва окремої області як втілення бажання якісно, по-новому розвивати спорт вищих досягнень на своїй території. Доведено, що переведення особистості тренера і спортсмена на перший план спортивного життя (адже головними і в той час, і на тепер розглядаються спортивні організації) є кроком, що характерний для ринкового способу господарювання, побудованого на умовах жорсткої конкуренції між творчими і яскравими особистостями. Така конкуренція, очевидно, була неприродною в умовах розбудови соціалізму. Як видно, переходу до подібної конкуренції між фахівцями все ще остерігаються навіть в умовах сучасної України.

**CREATION AND ACTIVITY OF ONE OF THE LEADING CENTERS
FOR THE DEVELOPMENT OF OLYMPIC SPORTS IN THE ODESA REGION
(RESULTS OF SCIENTIFIC INTELLIGENCE)**

Prykhodko V. V.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Theory and Methods of Sports Training
Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sports
10 Naberezhna Pobedy st., Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6980-1402
komandaodi@ukr.net*

Dolbysheva N. G.

*PhD of Physical Education and Sports, Professor,
Dean of the Faculty of Physical Culture and Sports,
Professor at the Department of Theory and Methods of Sports Training
Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sports
10 Naberezhna Pobedy st., Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7306-9194
goodfinish@ukr.net*

Koshcheiev O. S.

*PhD of Physical Education and Sports,
Assistant Professor at the Department of Theory and Methods of Sports Training
Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sports
10 Naberezhna Pobedy st., Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5232-7983
alexolimptkd@gmail.com*

Bondarenko I. H.

*PhD of Physical Education and Sport, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Olympic and Professional Sports
Petro Mohyla Black Sea National University
10 68 Desantnikov st., Mykolaiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6651-0682
bondarenko.oleg.13.68@gmail.com*

Chukhlovina V. V.

*PhD of Physical Education and Sports,
Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Sports Training
Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sports
10 Naberezhna Pobedy st., Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0816-0036
valeriiaph.d.017ukr@gmail.com*

Miftakhutdinova D. A.

*PhD of Physical Education and Sports,
Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Sports Training
Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sports
10 Naberezhna Pobedy st., Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9865-2300
mifta_d.a._@ukr.net*

Key words: *single-departmental centers for training athletes in Olympic sports (OVC), athletes, coaches, sports organizations, regional committee for physical culture and sports.*

The article examines the work experience of the creation and effective operation of departmental centers for the development of Olympic sports in the Odesa region, which is valuable for improving the work of individual regions of Ukraine. Research material and methods. The study was organized in the Dnipro State Academy of Physical Culture and Sports. The main part of the research was carried out in the funds of the Odesa Regional State Archive and covered the study of official documents of regional sports development organizations. The results. In the course of the research, it was established that in the late 1960s and 1970s, the so-called single-departmental centers for the development of Olympic sports (OVC) were created and successfully operated for eight years in the Odesa region. The idea was that only those Olympic sports that had a good perspective of their development were included in the OVC. In this way, athletes and their coaches from all sports associations had to move to one sports organization, where the so-called «pyramid» of this sport was formed in the form of not a region, but an OVC. Therefore, in the Odesa region during the times of the USSR, in fact, the method of management that is present in capitalism was introduced. Namely, competition among coaches, not sports organizations. This was the innovation that ensured a rapid rise in sports results. The analysis of the results of participation in the Olympics by the number of medals shows that during the existence of the Olympic Games, a rapid increase in the results of the best Odesa athletes was ensured. The activity of the OVC at the end of the year was evaluated according to the following indicators: the number of people engaged in the OVC; the number of persons engaged in OVC for one type of program; the number of points scored by OVC athletes in competitions of leading organizations; points scored by OVC athletes in the championships of the USSR; the number of points scored by athletes at competitions of higher organizations, divided by the number of coaches who fielded these athletes; the number of points scored by OVC athletes in competitions of leading organizations, divided by the number of program types in a given sport; the number of participants in internal competitions, divided by the number of OVC coaches working in this sport. Therefore, six Odesa athletes at the games of the 20th Olympiad, who made it to the USSR national team, won 4 gold and 1 bronze award, setting 2 world and Olympic records. Conventionally speaking, these six Odessa athletes performed better than the Ukrainian national teams of 2000 (in Sydney – 3 gold medals), 2016 (in Rio de Janeiro – 2 gold medals) and 2021 (in Tokyo – 1 gold award) with the number of 230, 206 and 158 athletes, respectively. Conclusions. It has been established that neither on the pages of scientific and periodical publications, nor in archival materials, it was possible to find a description of the logic that guided the initiators of the «Odesa Experiment», there remains a field for the interpretation of the origins of the experience presented in the article. The only thing that can be confidently asserted is that the full-scale organizational experiment conducted in Odessa during the construction of advanced socialism in the country was ahead of its time in terms of its idea and quality of organizational work, by decades. One way or another, during the years of state independence in Ukraine, there was not a single attempt of a similar scale, which was the result of the initiative of the sports leadership of a separate region as the embodiment of the desire to develop high-achieving sports in its territory in a qualitatively new way. It has been proven that the transfer of the personality of the coach and athlete to the forefront of sports life (after all, at that time and now sports organizations are considered as the main ones), this step is characteristic of the market way of management, built on the conditions of fierce competition between creative and bright personalities. Such competition was obviously unnatural in the conditions of building socialism. As can be seen, the transition to such competition between specialists is still wary even in the conditions of modern Ukraine.

Вступ. Під розвідкою в цьому контексті мають на увазі наукове дослідження, наукову працю з будь-якого питання (тут – стану та розвитку спорту в окремій області України). Широко відомі подібні й інші дотичні дослідження стосовно розвитку спорту в регіонах України і зарубіжжя в наш час. Так, В. А. Базенко досліджував європейський досвід управління розвитком фізичної культури та спорту на місцевому рівні [1], О. Дрюков зосередився на темі адміністративно-правового регулювання управління спортом вищих досягнень у США [2]. О. О. Євсєєва [3] та С. М. Цимбалюк приділили увагу механізму сталого розвитку спортивно-оздоровчої сфери регіону [24, 25, 26, 27]. Розкриті особливості впливу спортивної інфраструктури як дієвого інструменту провадження соціальної політики в регіоні [6]. Також зосереджено увагу на організації управління заняттями фізичною культурою та спортом в Україні місцевими органами влади [4, 5, 7, 28].

При цьому тема відповідальної ролі регіонів у розвитку фізичної культури і спорту в Україні була актуалізована ще в Указі Президента України від 22 червня 1994 року № 334/9 [20]. Як похідні від цієї уваги держави до розвитку спорту на місцях слід вважати розроблені стратегії збалансованого регіонального розвитку окремої області [22], а також звітування про наявні спортивні здобутки сьогодення [21].

Між тим, на жаль, недослідженими залишаються видатні успіхи окремих територій України ще за радянських часів, адже в той час було напрацьовано той важливий досвід, застосування якого є цінним і сьогодні.

Мета дослідження – розкрити та проаналізувати досвід створення й результати діяльності одновідомчих центрів з розвитку олімпійських видів спорту в Одеській області в період 1969–1977 рр.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження організоване в Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту. Основна частина дослідження проведена у фондах Одеського обласного державного архіву й охоплювала вивчення службових документів організацій області з розвитку спорту.

Результати. Наприкінці 1960-х і в 1970-х роках в Одеській області, радше в м. Одесі, були створені і протягом восьми років успішно діяли так звані одновідомчі центри з розвитку олімпійських видів спорту (ОВЦ). Ідея полягала в тому, що лише ті олімпійські види спорту, які мали гарну перспективу свого розвитку (висококваліфікованих тренерів, сучасну спортивну базу тощо) були включені до складу ОВЦ. У такий спосіб спортсмени та їх тренери з усіх спортивних товариств мали перейти до однієї спортивної організації,

де й утворювалася «піраміда» цього виду спорту у формі ОВЦ, яких створено понад десяти. Отже, в Одеській області за радянський часів було фактично впроваджено спосіб менеджменту, присутній капіталізму. А саме – конкуренція серед тренерів, а не спортивних організацій. Це й була та інновація, яка забезпечила швидкий підйом спортивних результатів. Аналіз підсумків участі в олімпіадах за кількістю медалей свідчить, що в період 1972–1976 рр. ОВЦ забезпечили стрімке зростання результатів кращих одеських спортсменів (табл. 1).

Таблиця 1
Підсумки участі одеських спортсменів в літніх Олімпійських іграх за кількістю завойованих медалей у період 1972–1976 рр.

Олімпійські ігри	Види спорту	Золоті	Срібні	Бронзові
XVIII Олімпіада Токіо (Японія), 1964	волейбол (ч.)	1		
	волейбол (ж.)		2	
XIX Олімпіада, Мехіко (Мексика), 1968	волейбол (ч.)	2		
XX Олімпіада, Мюнхен (ФРН), 1972	велоспорт (ч.)	1		
	веслування (ж.)	1		
	легка атлетика (ч.)	1		
	к. стрільба(ч.)	1		
XXI Олімпіада, Монреаль (Канада), 1976	волейбол (ч.)			1
	веслування (ч.)	2		
	легка атл. (ч.)			1
XXII Олімпіада, Москва (СРСР), 1980	плавання (ж.)		1	
	волейбол (ж.)		2	
XXII Олімпіада, Москва (СРСР), 1980	легка атл. (ж.)	1		1

Вивчення архівних документів показує, що початок організаційних заходів щодо створення ОВЦ було покладено постановою комітету з фізичної культури і спорту при виконкомі Одеської обласної ради (далі обласний спорткомітет або облспорткомітет – *авт.*) № 31 від 28 листопада 1969 р. «Про основні заходи щодо подальшого розвитку олімпійських видів спорту і підготовки олімпійського резерву в Одеській області в 1969–1972 рр.». У ній було зазначено: «З метою підвищення відповідальності керівників спортивних організацій і тренерів за підготовку спортсменів високого класу встановити, що спортсмени, особи яких затверджені постановою комітету від 31 жовтня 1969 р. в складах збірних команд Одеської області, закріплюються за організаці-

ями та тренерами станом на 1 січня 1970 року і до закінчення Олімпійських ігор 1972 р.» [8, с. 50].

Цим заходом було залучено увагу керівників рад ДСТ, спортивних клубів і великих колективів фізичної культури до потреби у створенні у своїх організаціях необхідних, вичерпних і сучасних умов відповідно до часу для зростання спортивної майстерності провідних спортсменів області. Це стало можливим тому, що відтепер спортивна організація мала розвивати не десятки видів спорту, як до цього часу, але ці пріоритетні два-три. Тобто наявні фінансові кошти й ресурси не розпорозувались, а спрямовувались на ці види спорту.

У тезах доповіді «Про роботу Одеського обласного комітету з фізичної культури і спорту при облвиконкомі з тренерськими кадрами» зазначалося: «У зв'язку з введенням спеціалізації ДСТ з переважного розвитку олімпійських видів спорту і створенням в окремих ДСТ опорних центрів у даний час проводиться певна перестановка і перерозподіл тренерських кадрів. У розстановці тренерських кадрів за основний напрямок в роботі нашої фізкультурно-спортивної організації прийнято зміцнення її висококваліфікованими тренерами-викладачами у тих спортивних організаціях, в яких створені відповідні умови для підготовки спортсменів високого класу і де є відповідна матеріально-технічна база для забезпечення зростання спортивної майстерності всіх вікових категорій спортсменів» [9, с. 1]. Далі в тезах доповіді наголошується на непропорційному, з погляду фундаменту «піраміди спорту», розподілі тренерів у період до моменту введення спеціалізації між спортивними організаціями. Так, із групами дітей і юнаків працювали лише 248 тренерів, а з дорослими спортсменами – 329. Загалом у СДСТ «Буревісник» працювали 113 тренерів, у ДСТ «Авангард» – 95 тренерів, а в ДСТ «Колос» і в ДСТ «Трудові резерви» усього по 9 тренерів [9, с. 2].

У 1969 р. до складу збірних команд СРСР від Одеської області входили 4, а до складу збірної УРСР – 7 спортсменів [9, с. 3]. За 1969 р. були підготовлені: 1 майстер спорту СРСР міжнародного класу, 58 майстрів спорту СРСР, 875 кандидатів в майстри спорту і спортсменів I розряду, 79 598 спортсменів масових і юнацьких розрядів [10, с. 17]. До цього часу та ще в 1969 р. на засіданнях обласного спорткомітету заслуховувалися питання в такій постановці: «Про розвиток олімпійських видів спорту» в облрадах ДСТ «Авангард» і «Буревісник» (у грудні), щодо подальшого розвитку в області баскетболу (у травні), легкої атлетики (у жовтні), гімнастики (у грудні). Але вже з 1970 р. вся увага комітету (голова й ініціатор змін Є. Г. Горбачов) зосереджується на підвищенні якості діяльності одновідомчих центрів. Так, у «Довідці про стан навчально-тренувальної роботи з боксу» зазначається, що в одновідомчому центрі з боксу існують 32 групи, з них вищої

спортивної майстерності 2 і спортивного вдосконалення 3» [11, с. 2] (у тексті зберігаємо термінологію, яка на той час використовувалася в службових документах – *авт.*). Ведеться пошук способів зростання майстерності на нижньому рівні обласної піраміди устрою виду спорту: «З метою ліквідації значного розриву рівня провідних спортсменів та основних контингентів розрядників, починаючи з 1970 р. до комплексного заліку змагань серед команд ДСТ і відомств підключені змагання у м. Одеса серед спортсменів масових розрядів... до яких не допускаються спортсмени I розряду і кандидати в майстри спорту» [11, с. 2].

Отже, вже із січня 1970 р. і в подальшому до порядку денного засідань обласного спорткомітету щомісяця вносяться питання про діяльність ОВЦ. Так, 29 січня 1970 р. слухається питання «Про завдання та планування роботи ОВЦ важкої атлетики з підготовки спортсменів високого класу». 26 лютого – з фехтування, 26 березня – з легкої атлетики, 30 квітня – зі спортивної гімнастики, 28 травня – з класичної та вільної боротьби, 30 липня – з веслування на байдарках і каное, 30 серпня – з боксу, 30 вересня – з вітрильного спорту, 29 жовтня – з боксу (повторно), 26 листопада – знову з боротьби і 30 грудня – знову з фехтування [12].

На прикладі ОВЦ з боротьби при обласній раді ДСТ «Спартак» розглянемо проблеми діяльності цих ОВЦ. У постанові облспорткомітету № 41 від 26 листопада 1971 р. відзначається, що в центрі працюють 34 групи, діяльність яких організують 9 тренерів, з них 3 групи вищої спортивної майстерності, 5 – спортивного вдосконалення, 26 – розрядників і початківців. Але рада центру й дирекція ДЮСШ-4 все ще недостатньо контролюють роботу тренерів, які не надають належної практичної допомоги колективам фізичної культури.

У постанові зазначено, що потрібно вважати основним завданням ОВЦ збільшення кількості осіб, які займаються, на основі масовості й виховання з числа талановитої молоді борців високого класу, здатних успішно виступати на чемпіонатах Радянського Союзу, Європи й Олімпійських іграх. Раді центру спільно з керівниками ДСТ і відомств до 1 січня 1972 р. потрібно визначити колективи фізичної культури, у яких доцільно культивувати боротьбу, направити в ці колективи тренерів і надавати їм систематичну допомогу в роботі [12]. Було доручено раді ОВЦ і дирекції ДЮСШ-4 спільно з навчально-спортивним відділом обласного спорткомітету розробити систему проведення змагань з боротьби в 1972 р., мається на увазі проведення змагань спортсменів, різних за віком, від змагань з набору в навчально-тренувальні групи, завершуючи випускниками ДЮСШ. Особливу увагу звернути на пошук резервів і проведення додаткових змагань, кубків, матчевих зустрічей у відстаючих вагових категоріях (осо-

бливо, 90, 100 і понад 100 кг). Доручено вжити заходів до підвищення рівня професійних знань тренерів, увести в практику проведення відкритих уроків з наступним розбором занять, обладнати кіно-, фотолабораторії для виготовлення й демонстрації навчальних фільмів, кінограм, кінокільців на допомогу тренерам [16].

Аналогічно обговорювалися і приймалися конкретні рішення з усіх інших попередньо перевірених перед засіданнями обласного спорткомітету одиниць центрів за культивованими ними видами спорту.

В описовому звіті обласного спорткомітету за 1972 р. зазначається: «Система одиниць центрів зосередила всі наявні кваліфіковані кадри тренерів з виду спорту, вони розставлені на ділянках роботи перш за все за своїми діловими якостями. Це позбавило можливості тренерів, які дають «продукцію», переходити з однієї організації в іншу, виходячи виключно з особистої вигоди, поліпшило систему контролю, систему підвищення кваліфікації тренерського складу». Наприкінці року в одиниць центрів (ДСТ) створюються атестаційні комісії із числа їх керівників, провідних тренерів, представників громадських організацій та облспорткомітету. На засіданнях комісій визначається рівень теоретичної підготовки фахівців, підводяться підсумки виховної роботи зі спортсменами, виконання ними річних планів із підготовки спортсменів-розрядників, збереження стабільності контингенту тощо. З огляду на всі ці показники, а також місце, зайняте тренером (у рейтингу – *авт.*) за системою, розробленою комітетом, така комісія визначала професійну придатність фахівця і клопотала перед подібною комісією обласного спорткомітету про встановлення тренеру того або іншого навантаження на черговий рік (яке визначало рівень оплати) [12, с. 30–31].

І далі в постанові вказувалося: «Надаючи великого значення збільшенню кількості стартів основної маси спортсменів, розуміючи, що без певної змагальної підготовки неможливо в мінімальні терміни домогтися підвищення рівня майстерності спортсменів, комітет довів кількість внутрішніх змагань в кожному виді спорту (де були організовані центри) до восьми у дорослих і юних спортсменів. Зобов'язав усіх тренерів виставляти на дані змагання більшість своїх вихованців» [13, с. 31].

Система проведення змагань у 1972 р. мала такий вигляд: першість області проводилась у 2 тури; першість центру – у 2 тури; кубок області; кубок міста; змагання серед колективів фізичної культури (КФК) і вузів – у 2 тури, технікумів – у 2 тури, шкіл і виробничих колективів; спартакіада серед міст і районів області. «Необхідно зазначити, – вказується далі у звіті, – що найбільш підготовлені спортсмени з міст і районів області отримували право брати участь у всіх змаган-

нях, що проводяться за календарним планом, і за зайняті ними місця району або місту нараховувалися відповідні бали в Спартакіаді» [13, с. 32].

Далі у звіті уточнено: «У кожному з восьми змагань місце тренера визначається за наступними 4-ма показниками: кількість виставлених спортсменів; їхня бальна оцінка; середній бал на одного учасника; кількість балів за призерів змагань. Для оперативного виведення місць тренерам і нарахування їм очок за розробленою системою комітет змінив форму звіту головного судді змагань і ввів доповнення до звіту (зведений протокол). До змагань допускаються всі тренери і викладачі, які проводять роботу з даного виду спорту. Підсумки підводяться окремо серед тренерів і викладачів (вишів). Робота тренерів оцінюється за умови виставлення на кожні змагання не менше 3 учнів... Тренерам нараховуються бали за участь їхніх учнів у республіканських і всесоюзних змаганнях тільки у випадку, якщо у всіх внутрішніх змаганнях їхні вихованці брали участь» [13, с. 32–33].

Уточняється: «У минулому році комітет продовжував вести роботу, спрямовану на передачу спортсменів від одного тренера іншому. Це викликано наступними причинами: вузькою спеціалізацією; недостатньою кваліфікацією тренерів; роботою ряду тренерів тільки з юнацтвом і т. д. Вирішуючи в ряді випадків ці питання вольовим порядком, комітет одночасно і стимулював роботу тренерів, які передали своїх вихованців, нараховуючи цим тренерам 100% очок протягом чотирирічного циклу з дня передачі спортсмена. Підсумки роботи тренерів підводяться щоквартально, за півріччя та за рік. Результати широко висвітлюються. Високі вимоги, що пред'являються тренерам в плані підготовки спортсменів високого класу, вимагають від наших фахівців систематичного підвищення рівня професійних знань. З цією метою в осінньо-зимовий період ради центрів і федерації планують і проводять щотижневі семінарські заняття, відкриті тренування, взаємне відвідування занять» [13, с. 33–34].

З наведених даних описового звіту за 1972 р. видно суть створеної в Одесі обласної «піраміди» в системі підготовки спортсменів через створення ОВЦ, головною діючою фігурою став кваліфікований і зацікавлений в успіху спортсмена тренер, якому створені всі умови для плідної діяльності.

У газеті «Радянський спорт», провідному спортивному виданні в СРСР, були узагальнені результати трьох перших років існування ОВЦ [23]. Відзначається, що запропонована організація спорту привернула увагу фахівців насамперед кооперацією сил і засобів усіх підрозділів у розвитку основних, олімпійських видів спорту. Зосередження в ОВЦ провідних спортсменів і тренерів поклато кінець паралелізму в розвитку видів спорту, «переманюванню» спортсменів і тренерів, переходом їх з одних ДСТ до інших. «Чітка структура центру, що об'єднує спортсменів всіх

категорій: від груп початкової підготовки до груп спортивного вдосконалення і вищої спортивної майстерності, – висунула на перший план фігуру тренера, а головним мірилом його праці стала майстерність атлета. Змагання за заявкою тренерів (а не від рад ДСТ, як було раніше – *авт.*), струнка система соціалістичного змагання між тренерами дозволили точно визначати кваліфікацію спортивних наставників, постала відмінним стимулом у вдосконаленні професійної майстерності» [23].

Система центрів, відзначала газета «Радянський спорт», дала змогу «направити на розвиток профільюючих видів спорту неабиякі кошти, розпорошуванні раніше «по крихтах» між десятками збірних команд обласних рад ДСТ по двадцяти з гаком видам спорту. Так, якщо в 1970 р. всі спортивні товариства витрачали на навчально-спортивну роботу за тими видами спорту, які об'єднані зараз в центрах, 360,5 тис. рублів, то тепер ДСТ асигнують вже 492,1 тис. рублів» [23] (тобто за три роки на 26,7% більше – *авт.*).

Завдяки новій системі обліку результатів діяльності в розвитку спорту, відзначала газета, обласний спорткомітет отримав можливість здійснювати дієвий контроль за роботою кожного тренера, кожного спортивного товариства, за перспективним плануванням розвитку кожного виду спорту.

У розробці «Положення про центри» (маються на увазі одновідомчі центри) брали участь працівники обласного спорткомітету, рад ДСТ, викладачі фізичного виховання вузів, провідні тренери та спортсмени [14]. 28 квітня 1972 р. було прийнято постанову обласного спорткомітету № 20 «Про умови оцінки роботи одно відомчих центрів і облрад ДСТ» [14, с. 206–208]. Діяльність ОВЦ за підсумками року тепер оцінювалася за такими показниками

– кількість осіб, які займаються в ОВЦ (за кожну особу в групі вищої спортивної майстерності – 15 балів, спортивного вдосконалення – 10 балів, в інших групах – по 3 бали);

– кількість осіб, які займаються в ОВЦ на один вид програми (сума балів, набраних у першому розділі, ділиться на число видів програми в цьому виді спорту);

– кількість балів, набраних спортсменами ОВЦ у змаганнях керівних організацій (бали нараховуються згідно з положенням на підставі звітів, наданих ОВЦ до облспорткомітету);

– бали, набрані спортсменами ОВЦ в першостях СРСР;

– кількість балів, набраних спортсменами у змаганнях вищих організацій, поділених на кількість тренерів, котрі виставляли цих спортсменів;

– кількість балів, набраних спортсменами ОВЦ у змаганнях керівних організацій, поділених на число видів програми в цьому виді спорту;

– кількість учасників в внутрішніх змаганнях, поділених на число тренерів ОВЦ, які працюють у цьому виді спорту.

Підсумкове місце ОВЦ з виду спорту за підсумками календарного року визначалося сумою місць за всіма представленими вище сімома розділами. Загальне місце ДСТ по роботі серед ОВЦ (за видами спорту, об'єднаними в одновідомчі центри) визначалося середнім арифметичним, а саме сумою місць, отриманих центром за кожним видом спорту за всіма із 7 розділів, поділеним на число видів спорту, об'єднаних у центри в цьому ДСТ [14, с. 207].

Як результат розвитку спорту через створення ОВЦ, Одеській області вдалося делегувати на ХХ Олімпійські ігри шість гарно підготовлених спортсменів, тобто більше, ніж на попередній Олімпіаді. Право брати участь в Олімпійських іграх в Мюнхені завоювали:

1. М. Авілов – «Динамо», тренер В. Я. Кацман.
2. Я. Железняк – «Динамо», тренер О. А. Дмитренко.
3. Ю. Рябчинська – «Локомотив», тренер Г. П. Дьяченко.
4. В. Семенець – «Динамо», тренер А. Ю. Зайдман.
5. Є. Лапінський – «Буревісник», тренер М. А. Барський.
6. В. Васильєв – «Водник», тренер М. І. Петухов [14, с. 36].

Ці шість одеських спортсменів на іграх ХХ Олімпіади завоювали 4 золоті та 1 бронзову нагороду, встановивши на Олімпійських іграх 2 світові й олімпійські рекорди. Умовно кажучи, ці шість одеських спортсменів виступили краще за збірні України зразка 2000 р. (у Сідней – 3 золоті медалі), 2016 р. (у Ріо-де-Жанейро – 2 золоті медалі) і 2021 р. (у Токіо – 1 золота нагорода) чисельністю відповідно 230, 206 і 158 атлетів.

Крім того, на чемпіонатах, першостях, кубках УРСР і СРСР у 1972 р. юнаками і юніорами області було завойовано відповідно 180 і 36 призових місць, встановлено 11 рекордів УРСР, що свідчить про успіхи й увагу як до юнацького спорту, так і до спорту дорослих спортсменів.

Водночас, як це видно з документів обласного спорткомітету, робота зі створення й організації діяльності ОВЦ була замкнута лише на обласні ради ДСТ і відомств, саме вони були основними виконавцями рішень щодо оптимізації розвитку спорту. В архівних матеріалах вдалося знайти тільки один приклад, який свідчив, що до роботи в системі ОВЦ було залучено лише одне з міст Одеської області, а саме м. Ізмаїл.

10 січня 1972 р. в листі на ім'я голови обласного спорткомітету голова Ізмайльського міського спорткомітету писав, що він «... вважає за доцільне створити і просить обласний комітет затвердити наступні центри: з боксу, вітрильного спорту і веслування на базі ДСТ «Водник», тенісу, боротьби класичної та вільної на базі ДСТ «Спартак», художньої гімнастики і легкої атлетики на базі ДСТ «Авангард»» [14, с. 288].

Таблиця 2

**Кількісні показники розвитку спорту
в Одеській області за 1973 р.**

Показники	План	Виконання
Майстри спорту СРСР міжнародного класу	3	3
Майстри спорту СРСР	70	91
Кандидати у майстри спорту	159	221
Спортсмени I розряду	1279	1817
Спортсмени масових і юнацьких розрядів	82835	124439

З тексту листа зрозуміло, яким саме чином передбачалося створити ОВЦ в Ізмаїлі. Це фактично не шлях вдосконалення організаційно-управлінської діяльності самого міського спорткомітету, а натомість докладання зусиль і надання допомоги місту з боку республіканських і обласних спортивних організацій. Голова міського спорткомітету В. Фоломєєв пише: «Одночасно повідомляю деякі міркування з цього питання:

1. Дебатуються питання про відкриття центру тенісу в ДСТ «Авангард», що спричинило б за собою необхідність передачі кортів і переходу тренерського складу, порушило б сформовані в місті традиції. До речі, постановою президії республіканської ради ДСТ «Спартак» від 22 лютого 1971 р. передбачено: «...вважати основними навчально-тренувальними пунктами з підготовки найсильніших тенісистів наступні секції... які мають в своєму розпорядженні кваліфікованих тренерів: Львівську, Закарпатську, Одеську (Ізмаїльська міськрада) і Харківську облради ДСТ «Спартак»». Таким чином, міська рада ДСТ «Спартак» вже є центром з розвитку тенісу.

2. Відкрити в ДСТ «Авангард» центр з легкої атлетики дозволяє тренерський склад, наявність залу і інтереси міста. Заняття в літній час можна проводити на центральному стадіоні Дунайського пароплавання.

3. ДСТ «Водник» пропонує, відкривши центр з боксу, зберегти за тренерами погодинну оплату. Вважаю, що було б більш ефективним мати штатного тренера, і прошу обласний комітет посприяти у вирішенні цього питання.

4. Прошу зобов'язати облради ДСТ при складанні кошторису на 1972 р. враховувати наявність в Ізмаїлі центрів та їхні потреби» [14, с. 285].

Обласний спорткомітет своєю постановою № 7 від 28 січня 1972 р. «Про організацію одновідомчих центрів по видам спорту в м. Ізмаїлі» підтримав всі представлені вище пропозиції Ізмаїльського міського спорткомітету [14, с. 286–287]. Але тільки в 1976 р. в м. Ізмаїлі вперше були підготовлені три майстри спорту СРСР (два з боксу й один з тенісу) [15, с. 19], чим спортивні успіхи міста і обмежились. ОВЦ м. Ізмаїлу так і не внесли суттєвий внесок у піднесення і зростання результатів в Одеській області, що потрібно пов'язувати зі слабкою організаторською роботою міського спорткомітету, його споживацькою позицією.

Дані річного звіту обласного спорткомітету за 1973 р. свідчать про те, що в Одеській області продовжився успішний розвиток фізичної культури і спорту (табл. 2) [16, с. 1].

Увага до розвитку юнацького спорту сприяла тому, що три спортсмени Одеської області посіли призові місця на чемпіонатах Європи серед юніорів і на Всесвітніх студентських іграх.

У табл. 3 наведено порівняльні дані про зайняті одеськими спортсменами (дорослими і юнаками)

призові місця на великих національних і міжнародних змаганнях за два роки.

4 січня 1974 р. було прийнято постанову № 4 «Про хід підготовки олімпійського резерву Одеської області» [15]. У постанові вказується, що в списки резерву збірних СРСР для участі в ХХІ Олімпійських іграх у Монреалі були включені 59 одеських спортсменів. Із числа членів олімпійського резерву в 1973 р. 5 спортсменів брали участь у першості світу та Європи у своїй видах, ними було завойовано 8 золотих, 1 срібну та 1 бронзову медалі.

Таблиця 3

**Зайняті одеськими спортсменами призові
місця на чемпіонатах світу, Європи,
СРСР та УРСР**

Призові місця, роки	Світу		Європи		СРСР		УРСР	
	Дор.	Юн.	Дор.	Юн.	Дор.	Юн.	Дор.	Юн.
I місце 1972 рік	4				17	13	83	46
1973 рік	3		6	1	29	24	83	47
II місце 1972 рік			2		17	10	78	71
1973 рік				1	25	19	55	38
III місце 1972 рік	1				35	36	85	63
1973 рік				1	17	23	94	100
УСЬО- ГО 1972 рік	5		2		69	29	246	180
1973 рік	3		6	3	71	66	232	185

У всесоюзних змаганнях брав участь 31 спортсмен, зайнявши при цьому 37 перших, 19 других і 17 третіх місць. Водночас 19 спортсменів-одеситів із числа резерву не виконали запланованого на рік змагального результату.

За даними за 1974 р., зростання спортивних результатів Одеської обласної фізкультурно-спортивної організації тривало і далі (табл. 4) [16].

Таблиця 4
Показники цифрового плану розвитку спорту в Одеській області за 1974 рік, які були виконані достроково

Підготовлено	Заплановано	Виконано
Майстрів спорту СРСР міжнародного класу	4	7
Майстрів спорту СРСР	81	120
Кандидатів у майстри спорту	199	328
Спортсменів I розряду	1565	2046
Спортсменів масових і юнацьких розрядів	104303	144592

Увага до розвитку спорту шляхом створення ОВЦ забезпечила істотний підйом рівня майстерності одеських спортсменів. Так, в описовому звіті обласного спорткомітету за 1974 р. відзначається, що Одеська обласна фізкультурно-спортивна організація, підбиваючи підсумки року, зазначає, що державний план розвитку фізичної культури і спорту на 1971–1975 рр. виконаний і перевиконаний уже за 4 роки (табл. 5) [18].

Таблиця 5
Показники цифрового плану розвитку спорту в Одеській області на IX п'ятирічці, які були виконані достроково (за 4 роки)

Підготовлено	Заплановано на п'ятирічці	Виконано за 4 роки
Майстрів спорту СРСР	366	377
Кандидатів в майстри спорту	710	973
Спортсменів I розряду	5202	6358
Спортсменів масових і юнацьких розрядів	323279	370856

Набрані темпи Одеська область зберігала до 1976 р. включно, коли на XXI літніх Олімпійських іграх до числа переможців і призерів увійшли М. Авілов, С. Петренко, М. Юрчєня, О. Казакова і Л. Рудковська [15]. Але вже в 1977 р. з'явилися перші ознаки стабілізації наявних спортивних досягнень, а в 1978 р. – усі ознаки відмови новими керівниками спорту від практики розвитку спорту вищих досягнень на основі ОВЦ.

Показником зміни ситуації можуть бути II Всесоюзні молодіжні ігри, що відбулися в 1977 р., які розглядалися як важлива складова частина VII Спартакіади народів СРСР. Понад 300 спортсменів області брали участь у фіналах молодіжних ігор України з 24 видів спорту серед областей та із 7 видів серед команд ДСТ. У цих змаганнях одеські спортсмени завоювали 98 призових місць: 24 перші, 33 другі і 41 третє.

Проте оцінка цих виступів з боку обласного спорткомітету була такою: «У загальнокомандному заліку Одеська область посіла 7 місце, пропустивши вперед, в порівнянні з I Молодіжними

іграми УРСР, команду Харківської області. Нижче своїх можливостей виступили команди з баскетболу (юнаки), шахів і дзюдо. Погані результати показали футболісти, плавці, легкоатлети, велосипедисти, важкоатлети і стрільці. У міжвідомчих змаганнях (серед облрад ДСТ – *авт.*) не виступили гімнасти, слабо виступили спортсмени з академічного веслування, вітрильного спорту» [15].

І далі: «Аналізуючи підсумки участі одеських спортсменів у II Всесоюзних спортивних іграх молоді можна зробити висновок, що розвиток в області таких ключових видів спорту, якими є плавання, спортивна гімнастика, легка атлетика, академічне веслування, знаходиться ще не на належному рівні. Основними причинами відставання є відсутність достатньої кількості обладнаних спортивних споруд, низький рівень організаторської роботи в ДСТ та відомствах, неправильна орієнтація діяльності деяких ДЮСШ, низька ділова кваліфікація тренерів і організаційних працівників... в результаті чого неефективно ведуться пошук і залучення до регулярних занять талановитої молоді» [15].

Хоча за рівнем виступів дорослих спортсменів 1977 р. цілком можна порівнювати з результатами, показаними одеситами в 1976 р. (табл. 6). У 1977 р. було встановлено 8 рекордів СРСР, а в 1976-му – 9, у 1977 р. встановлено 3 рекорди УРСР, а в 1976 р. – 9 [15].

Таблиця 6
Підсумки виступів одеських спортсменів на великих змаганнях у 1976 і 1977 рр.

Чемпіонати, першості, кубки	I місце		II місце		III місце	
	1976	1977	1976	1977	1976	1977
УРСР	72	108	77	107	115	133
СРСР	66	56	22	25	18	20
Європи	4	4	2		3	
Світу	2	6	3		3	

1977 р. став крапкою відмови від логіки розвитку спорту на основі діяльності одновідомчих центрів. Обласний спорткомітет починає використовувати принципово іншу термінологію, а саме «спеціалізований центр». У цьому новому розумінні пріоритетів фактично йдеться про відмову, починаючи з 1977 р., від ОВЦ і повернення до практики закріплення виду спорту для його розвитку за кількома організаціями відразу.

В описовому звіті обласного спорткомітету за 1977 р. вказується, що спеціалізованим центрам за видами спорту (так узагальнено в документі названі й ОВЦ – *авт.*) в м. Одесі 6 років. За цей період часу були вивчені сильні і слабкі сторони цієї роботи з підготовки спортсменів високого класу. Тому обласний спорткомітет спільно

з обласною радою профспілок, проаналізувавши роботу ДСТ, прийняв рішення відкрити спеціалізовані центри з легкої атлетики в облраді СДСТ «Буревісник», басейновій раді ДСТ «Водник» та з вільної боротьби в облраді ДСТ «Колос». І далі: «У зв'язку з відсутністю задовільної спортивної бази для підготовки кваліфікованих спортсменів-штангістів прийнято рішення дозволити культивувати важку атлетику в усіх ДСТ і відомствах, що мають пристосовані приміщення для проведення навчально-тренувального процесу» [15].

Причини повернення до традиційної практики підготовки спортсменів коли «усі ДСТ готують усіх», від якої у період 1970–1976 рр. свідомо намагалися відмовитися, створюючи ОВЦ, як впливає з аналізу змісту вивчених документів, полягають у такому:

– за роки функціонування ОВЦ з ряду видів спорту відповідними радами ДСТ і відомствами так і не була створена сучасна спортивна база, яка б відповідала високим завданням підготовки спортсменів, що суттєво заважало розвитку в них видів спорту;

– як видно, так і не були вирішені в повному обсязі інші важливі питання, у тому числі не забезпечене реальне підвищення професійної майстерності основної маси тренерів і організаційних працівників, не відбулася передбачена спеціалізація окремих ДЮСШ;

– до 1976–1977 рр. в Одеській області на рівні міст обласного підпорядкування та районних центрів так і не склалася система ОВЦ, що призвело до нестійкої ситуації, коли, можна сказати, на рівні спортивних організацій Одеси була проведена перебудова структури спортивних товариств, а в містах і районах області цього не відбулося.

Що ж стосується організації підготовки спортсменів в Україні загалом, то Комітет з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів УРСР не визнав за потрібне поширити практику ОВЦ на всю систему підготовки спортсменів у системі республіканських ДСТ і відомств, у всіх інших областях і містах республіканського підпорядкування. ОВЦ продовжували залишатися «чужорідним тілом» у системі підготовки спортсменів в УРСР, не іманентним прийнятій в республіці практиці, яка існує й на сьогодні, коли спортивні організації продовжують розвивати (імітувати розвиток) видів спорту з усієї олімпійської програми.

Такий стан справ призвів до того, що не були житі сумніви у спортивних керівників ДСТ Одеської області в правильності запропонованого їм обласним спорткомітетом шляху. Управлінцю, менеджеру сьогодні легко уявити, про що і як розмовляли в українській раді ДСТ або відомства з головою відповідної облради ДСТ (відомства)

з Одеси, коли його постійно питали, чому він виставляє на першості української ради команди не за, скажімо, 25 видами спорту, як це роблять його колеги з усіх інших областей, а за 2–5.

Постійний тиск на керівників облрад ДСТ і відомств «знизу» (всередині області) і «зверху» (з боку республіканських рад ДСТ) протягом 6 років не міг не призвести до появи в них бажання вийти із щоразу наростаючої напруги: обласний спорткомітет ставить усе більш високі завдання з розвитку декількох закріплених для розвитку видів, тоді як спортивним керівникам обласних рад ДСТ розуміння й допомоги від республіканських ДСТ годі чекати. Усі ці причини і визначили повернення до традиційної діяльності обласних рад ДСТ, яку можна назвати так: усі (спортивні організації) розвивають усе (тобто всі види спорту).

Починаючи з 1977 р., на засіданнях обласного спорткомітету вже не обговорюють питання діяльності ОВЦ. В описовому звіті за 1977 р. вказується, що на засіданнях обласного спорткомітету в 1977 р. питання, пов'язані з подальшим розвитком в області олімпійських видів спорту, готувалися, розглядалися й обговорювалися 18 разів, у тому числі з 10 олімпійських видів спорту (легкої атлетики, боксу, стрілецького спорту, вітрильного й інших видів). З 1977–1978 рр. обласний спорткомітет перемикає свою увагу здебільшого на діяльність ДЮСШ та спеціалізованих класів у загальноосвітніх школах [15, 17].

Показовою в цьому сенсі є постанова Одеського обласного спорткомітету № 2 від 3 січня 1979 р. «Про підсумки роботи фізкультурних організацій області за 1978 рік» [12, с. 2]. Термін ОВЦ не застосовується, замість цього вводиться таке поняття, як «спеціалізований центр», який тепер розглядається як основа розвитку спорту в області. Підсумки виступів одеських спортсменів на великих змаганнях у 1978 р. наведено в табл. 7 [19, с. 3].

Таблиця 7

Підсумки виступів одеських спортсменів на великих змаганнях у 1978 р.

Чемпіонати, першості, кубки	I місце	II місце	III місце
УРСР	139	87	121
СРСР	55	30	38
Європи і світу	1	1	1

Дискусія. Можна припустити, що відмова від діяльності ОВЦ пов'язана також зі зміною керівництва: з 1978 р. головою Одеського обласного спорткомітету стає інший спортивний організатор – А. С. Гавенко, який визначає логіку й підписує постанови спорткомітету [19]. Повернення до колишньої практики розвитку спорту, почина-

ючи з 1978 р., доцільно простежити і за порядком організації та проведення найбільших обласних змагань. Можна вважати, що однією з причин «повернення назад» було те, що ані в Державному комітеті з фізичної культури і спорту при Раді міністрів УРСР, ані в областях України цей підхід не було підтримано.

Як результат, у зведеному звіті суддівської колегії про підсумки спартакіади області серед ДСТ та відомств головної суддя спартакіади М. Б. Олександрович вказує: «На відміну від минулих років (1971–1977 рр.), змагання з видів спорту проводилися не серед тренерів, а серед збірних команд ДСТ і відомств. Це викликало помітну зацікавленість облрад ДСТ і відомств до проведених обласних змагань, помітно активізувало роботу у фізкультурних організаціях, призвело до гострої спортивної боротьби серед спортсменів і команд ДСТ і відомств» [19]. Таким чином, досвід створення й організації діяльності в період 1971–1976 рр. в Одеській області одновідомчих центрів на цьому завершується. Однак робота ОВЦ стала першим масштабним інноваційним проектом, який можна розглядати як досвід інтуїтивно-емпіричного застосування ідеї управління проектами до розвитку спорту в Україні ще за радянських часів.

Висновки. Оскільки ані на сторінках наукових і періодичних видань, ані в архівних матеріалах не вдалося знайти опису логіки, якою керувалися ініціатори «Одеського експерименту», залишається поле для тлумачення витоків зазначеного у статті досвіду. Єдине, що можна впевнено стверджувати, це те, що проведений в Одесі в часи побудови в країні розвинутого соціалізму натурний організаційний експеримент щодо вдосконалення системи підготовки спортсменів за своєю ідеєю і якістю організаційної роботи значно, на десятиліття випереджав свій час. Так чи інакше, але за роки державної незалежності в Україні не відбулося жодної подібної за масштабами спроби, яка була б результатом ініціативи спортивного керівництва окремої області як втілення бажання якісно, по-новому розвивати спорт вищих досягнень на своїй території.

Головна ідея, а саме переведення особистості тренера і спортсмена на перший план спортивного життя (адже зазвичай головними і в той час, і на тепер є спортивні організації) є кроком, що характерний для ринкового способу господарювання, побудованого на умовах жорсткої конкуренції між творчими особистостями. Така конкуренція, очевидно, була неприродною в умовах розбудови соціалізму. Як видно, переходу до подібної конкуренції між фахівцями все ще остерігаються навіть в умовах сучасної України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базенко В. А. Європейський досвід управління розвитком фізичної культури та спорту на місцевому рівні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 1 (50). Ч. 1. С. 156–166.
2. Дрюков О. Адміністративно-правове регулювання управління спортом вищих досягнень у США (зарубіжний досвід). *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2020. Вип. 10. С. 185–190.
3. Євсєєва О. О. Вдосконалення державного регулювання розвитку системи фізичної культури і спорту в регіоні. *Бізнес Інформ*. 2013. № 1. С. 46–51.
4. Згура С. О. Розвиток фізичної культури та спорту в територіальній громаді: обґрунтування управлінського аспекту. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право*. 2012. Вип. 2. С. 130–141.
5. Куроченко І. П. Організація фізичної культури і спорту в об'єднаних територіальних громадах. Київ : Паливода А. В., 2019. 176 с.
6. Наумко Ю. С., Самойленко Т. Г. Розвиток спортивної інфраструктури як дієвий інструмент провадження соціальної політики в регіоні. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 37. С. 523–529. URL: www.market-infr.od.ua/journals/2019/37_2019_ukr/78.pdf.
7. Нікітенко С. В. Організація управління заняттям фізичною культурою та спортом в Україні місцевими органами влади. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер.: *Державне управління*. 2013. № 214. Вип. 202. С. 55–58.
8. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 101. 142 с.
9. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 104. 22 с.
10. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 113. 22 с.
11. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 130. 5 с.
12. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 140. 121 с.
13. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 209. 245 с.
14. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 157. 295 с.
15. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 326. 147 с.
16. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 261. 353 с.
17. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 263. 327 с.

18. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 309. 229 с.
19. Одеський обласний державний архів. Фонд Р-7430, опис 1, діло 554. 17 с.
20. Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні : Указ Президента України від 22.06.1994 № 334/94. URL: https://ips.ligazakon.net/document/U334_94?an=11.
21. Спортивні досягнення Донеччини у 2021 році. URL: <https://dn.gov.ua/news/sportivni-dosyagnennya-donechchini-u-2021-roci>.
22. Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. URL: <https://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/strategy/strategy2027.pdf>.
23. Стратегия поиска. *Советский спорт*. 1973, 19 окт.
24. Цимбалюк С. М. Концептуальні засади сталого інклюзивного розвитку спортивно-оздоровчої сфери регіону. *Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал*. 2021. № 3–4 [87]. С. 67–72. DOI: 10.37332/2309-1533.2021.3-4.10.
25. Цимбалюк С. М. Методичний підхід до оцінювання сталого розвитку спортивно-оздоровчої сфери регіону. *Причорноморські економічні студії: науково-практичний журнал*. 2021. Вип. 66. С. 98–103. DOI: 10.32843/bses.66-16.
26. Цимбалюк С. М. Організаційно-економічний механізм сталого розвитку спортивно-оздоровчої сфери регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2021. № 2 (148). С. 16–21.
27. Цимбалюк І. О., Павліха Н. В., Цимбалюк С. М. Сталий розвиток спортивно-оздоровчої сфери регіону заради миру та безпеки. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). Об'єм даних 3,97 Мб.
28. Щеглюк С. Д. Активізація умов розвитку туризму для досягнення цілей сталого розвитку регіонів України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2019. № 4. DOI: 10.25313/2520-2057-2019-4-4825.

REFERENCES

1. Bazenko, V.A. (2017). European experience of managing the development of physical culture and sports at the local level. Efficiency of public administration. Issue 1 (50). Part 1. P. 156–166.
2. Dryukov, O. (2020). Administrative and legal regulation of high-achievement sports management in the USA (foreign experience). Physical culture, sport and health of the nation. Issue 10. P. 185–190.
3. Evseeva, O.O. (2013). Improvement of the state regulation of the development of the system of physical culture and sports in the region. Business Inform. №. 1. P. 46–51.
4. Zgura, S.O. (2012). Development of physical culture and sports in the territorial community: substantiation of the management aspect. Scientific Bulletin of the Academy of Municipal Administration. Series: Law. Issue 2. P. 130–141.
5. Kurochenko, I.P. (2019). Organization of physical culture and sports in united territorial communities. Kyiv: Palivoda A.V. 176 p.
6. Naumko, Yu.S., Samoilenko, T.G. (2019). The development of sports infrastructure as an effective tool for the implementation of social policy in the region. Market infrastructure. No. 37. P. 523–529. URL: www.market-infr.od.ua/journals/2019/37_2019_ukr/78.pdf.
7. Nikitenko, S.V. (2013). Organization of management of physical culture and sports in Ukraine by local authorities. Scientific works of “Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy Complex”. Ser.: State Administration. No. 214. Issue 202. P. 55–58.
8. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 101. 142 p.
9. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 104. 22 p.
10. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 113. 22 p.
11. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 130. 5 p.
12. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 140. 121 p.
13. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 209. 245 p.
14. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 157. 295 p.
15. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 326. 147 p.
16. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 261. 353 p.
17. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 263. 327 p.
18. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 309. 229 p.
19. Odesa Regional State Archive. Fund P-7430, description 1, file 554. 17 p.
20. On state support for the development of physical culture and sports in Ukraine. Decree of the President of Ukraine dated June 22, 1994 N 334/94. URL: https://ips.ligazakon.net/document/U334_94?an=11.
21. Sports achievements of Donetsk region in 2021. URL: <https://dn.gov.ua/news/sportivni-dosyagnennya-donechchini-u-2021-roci>.

22. Strategy of balanced regional development of the Vinnytsia region for the period until 2027. URL: <https://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/strategy/strategy2027.pdf>.
23. Search strategy. Soviet sport. 1973, 19 Oct.
24. Tsymbalyuk, S.M. (2021). Conceptual principles of sustainable inclusive development of the sports and health sphere of the region. *Innovative economy. Scientific and industrial magazine*. No. 3–4 (87). P. 67–72. DOI: 10.37332/2309-1533.2021.3-4.10.
25. Tsymbalyuk, S.M. (2021). A methodical approach to assessing the sustainable development of the sports and recreation sphere in the region. *Black Sea economic studies: a scientific and practical journal*. Issue 66. P. 98–103. DOI: 10.32843/bses.66-16.
26. Tsymbalyuk, S.M. (2021). Organizational and economic mechanism of sustainable development of the sports and recreation sphere of the region. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine: coll. of science works*. No. 2 (148). P. 16–21.
27. Tsymbalyuk, I.O., Pavlikha, N.V., Tsymbalyuk, S.M. (2022). Sustainable development of the sports and recreation sphere of the region for the sake of peace and security: monograph. Lutsk: Vezha-Druk. 1 electron. wholesale disc (CD-ROM). The volume of data is 3.97 MB.